

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 347.921 (477)

С. В. Вилков
здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Постановка проблеми. Закріплення права особи на правову оплатну і безоплатну допомогу в Основному Законі України є не лише правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань, зокрема наслідком імплементації міжнародно-правових норм, які проголошено в глобальних загальних та спеціальних міжнародних актах [1, с. 90]. Тим більше, що ратифікована Угода про асоціацію з Європейським Союзом потребує повноцінної гармонізації норм національного законодавства із європейськими правовими положеннями та принципами.

Факт того, що право на правову допомогу в Україні визначається не лише комплексом вітчизняних законодавчих та нормативно-правових актів, а також низкою чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не викликає сумнівів. Адже, як відомо, національне право виступає своєрідним джерелом міжнародного права, норми якого утворюються в результаті угоди між членами міжнародного співтовариства з метою встановлення чітких загальних стандартів діяльності держав, забезпечення їх усебічного визнання й однакового застосування на практиці. Міжнародне право, його норми і принципи визначають ідейну і нормативну основу національного права [2, с. 310-311].

Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України «Про міжнародні договори України» Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, інші органи державної влади, до відання яких віднесені питання, що регулюються міжнародними договорами України, забезпечують дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України, стежать за здійсненням прав, які випливають з таких договорів для України, і за виконанням іншими сторонами міжнародних договорів України їхніх зобов'язань [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На важливість досліджувальної проблематики щодо забезпечення та реалізації права на правову до-

помогу у міжнародно-правовому вимірі приділялося достатньо уваги з боку провідних учених як загальної теорії права, так і тих науковців, що працюють в різних юридичних галузях права (Т. О. Гуржій, О. В. Кузьменко, О. В. Джафарова, Н. С. Дубчак, Є. Ю. Бова, М. В. Дулеба, Н. В. Камінська, Н. І. Карпачова, А. М. Колодій, П. О. Недбайло, А. О. Галай, В. В. Комаров, Л. А. Литовченко, Д. Д. Луспеник, В. А. Єлов, В. В. Копейчиков, Р. Г. Мельниченко, В. Ю. Панченко, А. Л. Миронов, В. К. Ботнєв, В. О. Котюк, Р. С. Кацавець, Т. Б. Вільчик, Р. О. Куйбіда, О. А. Банчук, О. Б. Лазурко, Ю. В. Білоусов, С. М. Бичкова, М. Т. Лоджук, М. В. Стаматіна, І. Б. Коліушко, В. С. Личко, О. Д. Бойков, Н. В. Хмелевська, М. М. Гродзинський, Ю. М. Грошевий, Н. А. Дрьоміна, Ю. М. Савелова, О. Л. Соколенко, Р. С. Титикало, Т. В. Омельченко, С. В. Оверчук, Ю. В. Неклеса, Ю. Т. Шрамко та багато інших).

Виклад основного матеріалу. У загальноправовій літературі здебільшого символічно склалося під міжнародно-правовими стандартами у сфері захисту прав і свобод людини розуміти загальноновизнані норми поведінки держав, здійснювані останніми в законодавстві і на практиці стосовно громадян та інших осіб, які перебувають під їх юрисдикцією. Такі норми містяться в міжнародних договорах універсального та регіонального характеру, а також рішеннях міжнародних міжурядових організацій, які набули чинності міжнародного звичаю [4, с. 34-36].

Цікавою вбачається і більш сучасна позиція, запропонована В. О. Тімашовим, який під міжнародними стандартами прав і свобод людини в умовах євроінтеграції розглядає систему природних прав і свобод людини, що екстраполуються на фундаментальні загально-соціальні принципи та мають універсальну сутність, є визнаними в усіх державах, які приєдналися до відповідного міжнародного акту з прав людини і мають однакову міру імперативності незважаючи на те, в якій державі вони застосовуються [5, с. 6-7].

Можна впевнено стверджувати, що право на правову допомогу має безпосередньо юридичний

характер, і правові можливості щодо його реалізації кожним окремим членом соціуму проголошуються, гарантуються і захищаються не лише нормами вітчизняного, а також міжнародного права. Вітчизняний законодавець також у ст. 6 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» наголосив на тому, що «питання надання безоплатної правової допомоги в Україні регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [6].

На даний момент майже в усіх європейських країнах діє лозунг, за яким кожна держава в міжнародно-правовому полі зобов'язана своїм громадянам забезпечувати і гарантувати базові стандарти у сфері прав людини. Адже, основоположні права людини слугують свого роду системою вихідних критеріїв для законодавства та юридичної практики держав сучасного співтовариства – критеріїв, котрі не вправі ігнорувати жодна з них [7, с. 23].

Особливості реалізації права на правову допомогу у різних країнах світу відображають специфіку функціонування відповідних правових систем на основі сформованих традицій правового розвитку у сфері захисту прав і основних свобод людини. Повний перелік міжнародних стандартів у сфері надання та отримання правової допомоги досить складно викласти на сторінках даної праці, однак серед них, все ж таки, варто виокремити наступні міжнародно-правові документи, положення яких визначають головні нормативно-правові орієнтири та державну політику у сфері забезпечення і захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина.

Так, у ч. 1 ст. 11 одного з найважливіших міжнародних актів із захисту прав людини та громадянина – Загальній декларації прав людини (1948 р.) – мова йде про те, що «кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту» [8].

Загальновідомо, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод є частиною національного українського законодавства згідно зі ст. 9 Конституції України та підлягають обов'язковому застосуванню. Зокрема, право на правову допомогу закріплено також у ч. 3 ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1966 р.), а саме: «кожна держава зобов'язується: а) забезпечити всякій особі, права і свободи якої порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні; б) забезпечити,

щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту; в) забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються [9].

У пункті 3 (с) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) передбачено, що «кожний обвинувачений у скоєнні кримінального злочину має право захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя» [10]. Отже, відповідно до низки міжнародних договорів універсального та регіонального характеру, ратифікованих законодавчою гілкою влади, Україна повинна забезпечити і гарантувати кожній особі право на правову допомогу як під час кримінального судочинства, так і в інших видах судового процесу (адміністративного, цивільного, господарського).

На сьогодні суттєве значення для реалізації права на правову допомогу (оплатну і безоплатну) мають також такі міжнародно-правові акти, як: Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року [11], Європейська угода про передачу заяв про правову допомогу від 21 січня 1977 року [12].

Окремі питання надання правової допомоги регламентують Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи «Про юридичну допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах» від 18 лютого 1976 р. № (76) 5, Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи «Про ефективний доступ до закону і правосуддя найбідніших прошарків населення» від 8 січня 1993 р. № R (93) 1.

Неможливо також обійти увагою Резолюцію (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи «Про юридичну допомогу та консультації» від 2 березня 1978 року, пункт 5 якої вказує на те, що особа, якій надано допомогу, має бути, за можливості, вільною у виборі кваліфікованого захисника. При цьому юридична допомога завжди повинна здійснюватися особою, яка має право практикувати в якості адвоката у відповідності з юридичними нормами даної держави, як у випадках, коли система юридичної допомоги передбачає участь захисника, так і у випадках, коли: а) сторони повинні бути представлені такою особою в судовому органі даної держави відповідно до закону цієї держави; б) орган, правомочний розглядати прохання про надання юридичної допомоги, констатує, що

послуги адвоката необхідні з огляду до конкретних обставин справи, що розглядається [13]. Окрім того, названа Резолюція містить нормативні приписи щодо організації надання безоплатної правової допомоги з метою полегшення реалізації права на доступ до правосуддя і справедливого судового розгляду справи. Як наслідок, отримання юридичної допомоги особами, що перебувають в економічно несприятливому становищі, сприяє усуненню перешкод для доступу до правосуддя.

Отже, чинне законодавство провідних європейських держав світу має свої «тонкощі» у вирішенні питання стосовно надання безоплатної правової допомоги, яке визнається складовою конвенційного права на правову допомогу. В якості ключових компонентів безоплатної правової допомоги також розглядається право на кваліфіковану допомогу захисника, право на самостійний вибір захисника і відмова від нього, право на спілкування з захисником і забезпечення конфіденційності таких взаємовідносин.

Як правило, у більшості країн світу зміст поняття безоплатної правової допомоги зараховує до себе надання за рахунок державного бюджету повністю або частково за відповідними процедурами і залежно від рівня доходів заявника і його родини, у тому числі доходів від належного йому майна. Враховується також склад сім'ї, наявність неповнолітніх дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають під опікою та на утриманні особи, що потребує правової допомоги [14, с. 10]. Зазначене переконує в тому, що забезпечення реалізації цього права за європейськими стандартами вимагає не лише конкретні підстави для надання безкоштовних юридичних послуг особам, які не в змозі самостійно їх оплатити, а також процедури прийняття рішень по запитах про надання таких послуг. При цьому Європейський суд з прав людини вважає, що підстави і порядок вирішення питання про надання безоплатної правової допомоги або відмову від неї повинно виключати беззаконня та свавілля.

Як свідчить комплексний аналіз постанов Європейського суду з прав людини, до стандартів справедливості при вирішенні питання про надання юридичної допомоги віднесено: ясність застосовуваних критеріїв оцінки; відсутність надлишкових вимог; винесення мотивованого рішення по заявці на юридичну допомогу; можливість оскаржити відмову в наданні допомоги [15, с. 491-492].

Низка сучасних учених також зауважує, що вагомим внеском для розвитку інституту безоплатної допомоги є реальне запровадження механізмів ефективного доступу до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення, запропонованих Рекомендаціями (93) 1 і (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи, серед яких: розширення участі недержавних чи добровільних організацій,

які надають допомогу найбільш вразливим верствам населення, у таких квазісудових формах розв'язання конфліктів як посередництво і примирення; надання безоплатної правової допомоги та інших форм допомоги в застосуванні таких методів розв'язання конфліктів [16, с. 293]. Як бачимо, у міжнародно-правовому сенсі право на правову допомогу будь-якої форми та виду виступає основою для реалізації права на доступ до правосуддя, при цьому по відношенню до права на справедливий та об'єктивний судовий розгляд справи «право на правову допомогу» – це гарантія цього права, його особливий аспект.

Визнані прогресивною міжнародною спільнотою стандарти у сфері прав людини містяться також у межах стандартів Організації Об'єднаних Націй (надалі – ООН).

Наприклад, в Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих восьмим Конгресом ООН щодо запобігання злочинам (у серпні 1990 року у Нью-Йорку), яке варто справедливо вважати першим міжнародно-правовим актом, в якому звернуто увагу на суспільне значення адвокатури [17, с. 14] говориться про те, що адекватне забезпечення прав людини і основних свобод, на які всі люди мають право, надається їм в економічній, соціальній, культурній, суспільному і політичному житті і вимагає, щоб всі вони мали ефективну можливість користуватися юридичною допомогою, здійснюваною незалежною юридичною професією [18]. Водночас у ст. ст. 5, 6 названого документу йде мова про те, що «обов'язком урядів є забезпечення можливості кожному бути поінформованим компетентною владою про право отримати допомогу адвоката за його вибором при арешті, затриманні й ув'язненні або обвинуваченні у скоєнні злочину. Кожна особа, яка не має адвоката, у випадках, якщо інтереси правосуддя вимагають цього, повинна бути забезпечена допомогою адвоката, який має відповідну компетенцію і досвід ведення подібних справ, задля забезпечення ефективної юридичної допомоги безоплатно, якщо в особи немає відповідних коштів» [18].

Так, у Положеннях зазначено, що уряди повинні: гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для реального і рівного доступу до адвокатів усіх осіб, які проживають на його території і підпорядковані його юрисдикції; забезпечити необхідне фінансування та інші ресурси для юридичної допомоги бідним та іншим незаможним людям; розробити програму, що має на меті інформування членів суспільства про їх права і обов'язки, про роль адвокатів у захисті основних свобод тощо.

Ключові позиції стосовно належної реалізації права на правову допомогу, у тому числі і на безоплатну, містяться у низці судових рішень Європейського суду з прав людини, а саме: «Голдер

проти Сполученого Королівства» від 21 лютого 1975 року, «Людіке, Белькасем, Коч проти Німеччини» від 28 листопада 1978 року, «Ейрі проти Ірландії» від 9 жовтня 1979 року, «Артико проти Італії» від 13 травня 1980 року, «Ван Гейсегем проти Бельгії» від 21 січня 1999 року, «Бендерський проти України» від 15 листопада 2007 року тощо.

У першу чергу, безоплатна правова допомога за загальним підходом Європейського суду з прав людини повинна бути дієвою та ефективною, а зацікавлена особа повинна отримати надійний захист з боку адвоката чи захисника під час судового розгляду справи. Це право посилюється державним обов'язком у вигляді надання в окремих випадках безкоштовної правової допомоги. Водночас спосіб організації та форми надання такого права, а також фінансовий критерій для її одержання залежить від власного підходу нормотворця тієї чи іншої європейської країни та особливостей окремої національної правової системи.

Так, у справі «Пакеллі проти Німеччини» від 25 квітня 1983 року рішенням Європейського суду з прав людини було зауважено, що «положення пункту 3 (с) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) гарантує особі, обвинуваченій у вчиненні злочину, три права: захищати себе особисто; мати обраного ним самим представника, і, за визначених умов, мати призначеного йому захисника безоплатно». В іншій своїй справі («Ван Гейсегем проти Бельгії» від 21 січня 1999 року) міжнародним судовим органом, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, було вказано «на переважному значенні належного захисту обвинуваченого. Право кожної особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального злочину, на ефективний адвокатський захист є одним із атрибутів справедливого судового процесу» [19, с. 50-51].

У справі «Артико проти Італії» від 13 травня 1980 року Європейський суд з прав людини пояснив, що «пункт 3 (с) статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право на адекватний захист у ході судового розгляду, який здійснюється як особисто, так і за допомогою адвоката. Це право підсилюється обов'язком з боку держави надати в певних випадках безоплатну юридичну допомогу». При цьому зауважив, що «Конвенція покликана гарантувати «допомогу», а не «призначення захисника», оскільки призначений адвокат може або померти, або захворіти, або може бути позбавлений можливості виконувати свої обов'язки або навіть ухилитися від їх виконання. Влада, якщо вона повідомлена про ситуацію, що виникла, повинна або замінити його, або примусити виконувати свої обов'язки» (абз. 1, 3 п. 33) [20, с. 138].

Окремі дослідники, які вивчали деякі проблеми реалізації права на правову допомогу (у світлі

європейських стандартів), зауважують, що її особливості суттєво залежать від змісту передбаченого законодавством порядку його здійснення. Так, Європейський суд з прав людини залишає державі широкі межі розсуду у цій сфері, зводячи свій вплив, здебільшого, до оцінки того, наскільки надані державою гарантії вказаного права відповідають вимогам справедливого судового розгляду [21, с. 40].

Висновки. Можна із впевненістю констатувати, що більшість норм вітчизняного законодавства фактично ґрунтуються на положеннях вищенаведених міжнародно-правових документів, що цілком об'єктивно й закономірно, оскільки їх стандарти та принципи спрямовані на реалізацію ефективної процедури та діючого механізму для рівного доступу кожній особі отримувати правову допомогу незалежно від її матеріального і майнового положення у будь-якому виді судочинства. При цьому основними підставами та умовами, які дозволяють особі скористатися безоплатною правовою допомогою, як свідчать положення вищенаведених міжнародних документів, є матеріальний критерій (фінансова неспроможність особи самостійно забезпечити себе цим правом), а також юридичний критерій (категорія справи, зокрема її фактична або правова складність, реальна загроза тривалого або довічного тюремного ув'язнення обвинуваченого або неспроможність власного захисту в останнього з об'єктивних причин).

Література

1. Коршенко А. В. Європейські стандарти права особи на правову допомогу та їх імплементація в законодавстві України. *Міжнародне, наднаціональне та національне право: проблеми конвергенції: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяченої 11-річчю Інституту національного та міжнародного права Міжнародного гуманітарного університету* (м. Одеса, 13 груд. 2013 р.). Одеса: Гельветика, 2013. С. 90–92.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.
3. Про міжнародні договори України: Закон України від 20.07.2014 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
4. Вагизов Р. Г. Международно-правовые стандарты в сфере защиты прав человека: нормативно-правовая основа международной системы защиты прав человека. *Российская юстиция*. 2008. № 5. С. 34–36.
5. Тімашов В. О. Адміністративно-правове забезпечення прав громадян України в умовах євроінтеграції: доктринальні положення: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 45 с.
6. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
7. Права людини й оновлення Конституції України: колект. монографія. *Праці лабораторії дослідження теоретичних проблем прав людини юридич. факультету Львівськ. нац. ун-ту ім. І. Франка*. Львів: Малий видавн. центр юрид. факультету Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2011. Вип. 5. 184 с.

8. Загальна декларація прав людини ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.09.1948. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

9. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права; міжнародний документ від 16.12.1966. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; міжнародний документ від 04.11.1950. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

11. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року; ратифіковано із застереженнями Законом України від 10.11.1994. № 240/94-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009

12. Європейська угода про передачу заяв про правову допомогу від 21 січня 1977 року; ратифіковано Законом України від 07.06.2017. № 2088-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_321.

13. Про юридичну допомогу та консультації: Резолюції Комітету міністрів Ради Європи № (78) 8 від 02.03.1978 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_132

14. Бова Є. Ю. Організація безоплатної правової допомоги в Україні; автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2009. 21 с.

15. Стандарти справедливого правосуддя: міжнародні та національні практики / Воскобитова М. Р., Диков Г. В., Насонов С. А. і др. под ред. Т. Г. Морщаковой. М.: Мысль, 2012. 583 с.

16. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства: Збірка європейських та міжнародних стандартів у сфері судочинства. Київ, 2015. 708 с.

17. Синцов Г. В., Фролов Д. В. Особенности международных правовых актов, регулирующих деятельность адвокатуры. *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки*. 2013. № 3 (27). С. 13-19.

18. Основные положения о роли адвокатов (приняты восьмым Конгрессом ООН по предупреждению преступлений в августе 1990 г. в Нью-Йорке). URL: <http://www.allpravo.ru/library/doc75p0/instrum103/item1896.html>.

19. Банчук О. А., Куйбіда Р. О. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства. Київ: Леста, 2005. 116 с.

20. Ягунов Д. В. Практика Європейського суду з прав людини (прецеденти та коментарі з питань кримінального судочинства) / за ред. та зі вступ. словом Й.Л. Бронза. Одеса: Фенікс, 2010. 256 с.

21. Гудима Д. Деякі проблеми реалізації права на правову допомогу у кримінальному провадженні (у світлі європейських стандартів). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 3 (78). С. 32-42.

Анотація

Вилков С. В. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення та реалізації права на правову допомогу. – Стаття.

В статті проаналізовано міжнародно-правові норми спрямовані на забезпечення та реалізацію права на правову допомогу. Доведено, що більшість норм вітчизняного законодавства фактично ґрунтуються на положеннях міжнародно-правових документів, оскільки їх стандарти та принципи спрямовані на реалізацію ефективної процедури та діючого механізму для рівного доступу кожній особі отримувати правову допомогу незалежно від її матеріального і майнового положення

у будь-якому виді судочинства. Звернуто увагу, що основними підставами та умовами, які дозволяють особі скористатися безоплатною правовою допомогою, як свідчать положення міжнародних документів, є матеріальний критерій (фінансова неспроможність особи самостійно забезпечити себе цим правом), а також юридичний критерій (категорія справи, зокрема її фактична або правова складність, реальна загроза тривалого або довготривалого тюремного ув'язнення обвинуваченого або неспроможність власного захисту в останнього з об'єктивних причин).

Ключові слова: правова держава, безоплатна правова допомога, професійна правнича допомога, правова допомога, міжнародно-правові стандарти.

Анотация

Вилков С. В. Международно-правовые стандарты в сфере обеспечения и реализации права на правовую помощь. – Статья.

В статье проанализированы международно-правовые нормы направлены на обеспечение и реализацию права на правовую помощь. Доказано, что большинство норм отечественного законодательства фактически основываются на положениях международно-правовых документов, поскольку их стандарты и принципы направлены на реализацию эффективной процедуры и действующего механизма для равного доступа каждой лица получать правовую помощь независимо от его материального и имущественного положения в любом виде судопроизводства. Обращено внимание, что основными основаниями и условиями, которые позволяют лицу воспользоваться бесплатной правовой помощью, как свидетельствуют положения международных документов, является материальный критерий (финансовая несостоятельность лица самостоятельно обеспечить себя этим правом), а также юридический критерий (категория дела, в частности её фактическая или правовая сложность, реальная угроза длительного или пожизненного тюремного заключения обвиняемого или несостоятельность собственной защиты у последнего по объективным причинам).

Ключевые слова: правовое государство, бесплатная правовая помощь, профессиональная юридическая помощь, правовая помощь, международно-правовые стандарты.

Summary

Vylkov S. V. International legal standards in the field of the provision and implementation of the right to legal assistance. – Article.

The article analyzes the international legal norms aimed at ensuring and realization of the right to legal assistance. It is proved that most of the norms of domestic legislation are in fact based on the provisions of international legal documents, since their standards and principles are aimed at implementing an effective procedure and an effective mechanism for equal access for every person to receive legal aid regardless of its material and property situation in any form of legal proceedings. It is noted that the main grounds and conditions that allow a person to take advantage of free legal aid, as evidenced by the provisions of international documents, is the material criterion (the financial inability of a person to independently secure this right), as well as a legal criterion (category of case, in particular its actual or legal the real threat of a long or life imprisonment of the accused or the failure of his own protection in the latter for objective reasons).

Key words: legal state, free legal aid, professional legal assistance, legal aid, international legal standards.